

Nr 23.

Av herr **Arrhén m. fl.**, om löneförbättring för lärare vid provårsläroverk.

I två likalydande motioner vid 1947 års riksdag hemställde herr Arrhén i första kammaren (I: 236) och herrar Håstad och von Friesen i andra kammaren (II: 355), att riksdagen för nästa budgetår måtte besluta verkställa en uppräknig av de sedan 1907 utgående arvoden till provårshandledare, vilka av departementschefen för budgetåret 1947/48 föreslagits utgå med oförändrade belopp. Till stöd för sitt yrkande framhöllo motionärerna bl. a. följande:

»Det må till en början erinras om att de här nämnda beloppen utgått enligt beräkningar, som 1907 ansågos skäligen, alltså för fyrtio år sedan. Efter den tidens penningvärde utgjorde dessa arvoden ett ingalunda oväsentligt tillägg på grundlönen. Sedan den tiden har emellertid löneskalan helt förändrats men arvoden förblivit oförändrade. Det synes därför ändamålsenligt och rättvist, att dels en riktigare proportion mellan grundlön och arvode kommer till stånd, dels hänsyn toges till penningvärdessänksningen under de senaste åren, vilken nyligen föranlett riksdagen till en uppräknig av de statsanställdas löner.

I detta sammanhang bör även nämnas att närmast motsvarande lärarkategori, övningslärarna, d. v. s. de folkskollärare, vilka tjänstgöra vid folkskoleseminariernas övningsskolor, enligt statsliggaren äro placerade tre lönegrader högre än lärare vid vanliga folkskolor, vilket betyder en extra ersättning för deras handledarverksamhet på något över 1 200 kronor. Skulle läroverkens provårslärare gottgöras efter en liknande princip, bleve beloppet omkring 1 500. Det vore säkerligen till stor fördel för rekryteringen av lärare vid provårsläroverken, om dessa på ett motsvarande sätt finge en fast, särskild placering i löneskalan.

Bör alltså erforderlig kompensation för provårshandledarnas merarbete främst givas formen av kontant ersättning, som departementschefen hävdar, synes det vara ett oavvisligt behov, att grunderna för denna ersättning upptagas till förnyat bedömande, varvid hänsyn bland annat böra tagas till de synpunkter, vilka här anlagts.»

Statsutskottet framhöll i fråga om motionerna (utl. nr 116, s. 19) att vissa skäl talade för den i motionen påyrkade ytterligare uppräknig av arvoden vid provårsläroverken med hänsyn till att dessa arvoden — även efter den av departementschefen förordade uppräknigen — komma att utgå med belopp utmäta enligt grunder, vilka måhända numera icke längre kunna anses lämpligt avvägda. Utskottet förutsatte därför, att Kungl. Maj:t ägnade denna fråga fortsatt uppmärksamhet, och riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan (riksdagens skrivelse nr 198).

Skolöverstyrelsen hade i år föreslagit (statsverksprop., 8 ht., s. 188—189) en icke oväsentlig förbättring i löneförhållandena för lärarpersonal vid provårsläroverk. Enligt skolöverstyrelsens förslag skulle som ersättning till föreståndare för provårskurs (siffrorna inom parentes hänföra sig till nu gällande bestämmelser) utgå kr. 2 000 (1 500). För ordinarie och extra ordinarie ämneslärare vid provårsläroverk borde gälla, att de placerades en lönegrad högre än vid övriga läroverk, alltså lektor Ca 31, adjunkt Ca 27, ämneslärarinna Ca 25 och e. o. adjunkt Ce 25; enligt nu gällande bestämmelser utgå 360 kr. Vid samtliga provårsläroverk utom Umeå borde vidare ersättningen till handledare utgå med 450 (300) kr. för enterminkandidat och 300 (180) kr. i termin för tvåterminkandidat. I Umeå borde ersättningen utgå med 900 resp. 600 kr., alltså det dubbla beloppet. Arvodet för föreläsningar och övningar borde vidare höjas till 40 (30) resp. 20 (15) kr. Överstyrelsen framhöll, att de förordade förbättringarna vore nödvändiga för att säkra rekryteringen av fullgoda lärarkrafter till provårsläroverken. Särskilt vore åtgärder av denna art nödvändiga beträffande provårsläroverket i Umeå.

Statskontoret har i alla här nämnda avseenden ställt sig bestämt avvisande (statsverksprop., 8 ht., s. 189—190), bl. a. under hänvisning till den pågående diskussionen om skolreformen.

Ehuru statsrådet »finner en förbättring av de nuvarande arvoden vid provårsläroverken motiverad med hänsyn till de krav, som ställas på rektor och lärare vid dessa läroverk», anser sig dock icke statsrådet »nu kunna tillmötesgå överstyrelsens önskemål härutinnan». De nu gällande arvoden, vilka, som fjolårets motionärer erinrade om, fastställdes 1907, skola alltså kvarstå oförändrade. Det förefaller oss diskutabelt, om riksdagen i fjol åsyftade en dylik form av »fortsatt uppmärksamhet», då den fattade sitt beslut.

Frågan om arvodet till särskilt ordinarie och e. o. ämneslärare vid provårsläroverk har betydelse för alla provårsläroverk i riket men framför allt för dem, som ligga mera perifert. Det nytillkomna provårsläroverket i Norrland har i synnerhet haft att brottas med svårigheter beträffande lärare-rekryteringen. När provårskurs enligt riksdagens beslut från höstterminen 1943 skulle förläggas i Umeå, ansågs det angeläget, att extra åtgärder vidtogos för att göra lärarna mera skickade för den nya uppgiften. Dessa bestodo dels däri, att tre erfarna provårslärare från Stockholm och Uppsala höllo orienterande föredrag för lärarna i Umeå, dels i att sex av läroverkets egna lärare under vårterminen 1943 bereddes tillfälle att i Stockholm och Uppsala under tre veckor följa provårsarbetet. Båda dessa åtgärder voro givetvis av icke ringa betydelse för att giva lärarna i Umeå en bättre insikt i de nya krav, som skulle ställas på dem. Med hänsyn till den snabba omsättningen av lärare reducerades dock hastigt värdet av dessa anstalter.

Såsom skolöverstyrelsen i petita för budgetåret 1947/48 påpekat ha från juli 1945 icke mindre än fem lektorer och fyra adjunkter erhållit sökt förflyttning till annan läroanstalt. Av de sex lärare, som sändes på särskilda studier 1943, finnas numera endast två kvar i läroverket.

Såsom av skolöverstyrelsens yttrande vidare framgår har avgången av lärare vid detta läroverk genom transport till annat läroverk varit mycket stark. Samtidigt hava svårigheterna stegrats att erhålla kompetenta sökande till de ledigblivna tjänsterna, beroende på den allmänna bristen på lärare. Dessa söka i allmänhet hellre anställning i de mellersta och södra delarna av landet, under det att redan nu de lediga tjänsterna vid provårsläroverket i Umeå synas utöva mycket ringa dragningskraft. I september 1947 utgick ansökningstiden för två lektorstjänster och tre adjunktstjänster vid läroverket i Umeå. Till vardera lektorstjänsten anmälde sig endast en sökande, trots att den ena av dessa tjänster avsåg ämnet historia, där åtskilliga kompetenta obefordrade finnas. Även i fråga om adjunktstjänsterna gör sig en liknande tendens gällande även i de fall där motsvarande tjänster i mellersta och södra Sverige hava ett stort antal sökande. Likväl är det av mycket stor vikt, att vederbörande myndigheter hava möjligheter att vid ett provårsläroverk verkställa ett kvalitativt urval. Detta är f. n. i regel icke möjligt.

Erfarenheten från de gångna åren har alltså visat, att det är omöjligt att på ett kvalitativt tillfredsställande sätt rekrytera lärartjänsterna vid provårsläroverket i Norrland. Om icke resultatet skall bli, att det av riksdagen själv beslutade provårsläroverket i Umeå av här angivna skäl måste nedläggas, bör så snart som möjligt arvodesfrågan regleras. Överstyrelsen har härvidlag framlagt ett förslag, som representerar ett minimum. Statsrådet har förklarat sig ej kunna godtaga det. Följderna härav kunna icke endast för provårsläroverket i Umeå bliva katastrofala, enär redan nu disproportionen mellan arbete och ansvar samt ersättningen härför alstrat ett missnöje, som endast tillbakahållits av tron på statsmakternas vilja att vidtaga förändringar så snart detta efter krigets slut var möjligt. Att som statskontoret hänvisa till en kommande skolreform i stort saknar i dessa sammanhang all betydelse.

Det ligger, såsom motionärerna vid 1947 års riksdag framhöllo, närmast till hands att i dagens läge jämföra lärarna vid provårsläroverk med de folkskollärare vilka tjänstgöra vid folkskoleseminariernas övningsskolor. Dessa äro placerade tre lönegrader högre än lärarna vid vanliga folkskolor. Statsmakterna hava alltså i princip godtagit att placera lärare, vilka skola handhava lärar aspiranternas praktiska utbildning, i högre lönegrad än andra för övrigt likställda lärare. Då statsmakterna i fråga om folkskoleseminarierna placerat handledarna tre lönegrader högre än andra folkskol-

lärare, borde konsekvensen kräva, att även lärarna vid provårsläroverk placeras tre lönegrader över lärare vid andra läroverk.

På grund av det sålunda anförda hemställa vi, att riksdagen måtte besluta antingen

att lärarna vid de statliga provårsläroverken från och med budgetåret 1948/49 skola placeras tre lönegrader högre än motsvarande befattningshavare vid andra läroverk,

att ersättningen till föreståndare för provårskurs, till handledare samt för föreläsningar och övningar måtte för budgetåret 1948/49 utgå i enlighet med skolöverstyrelsens här tidigare återgivna förslag, eller

att skolöverstyrelsens förslag för budgetåret 1948/49 oförändrat godtages.

Stockholm den 16 januari 1948.

Erik Arrhén.

P. G. Lundgren.

R. Lundqvist.
